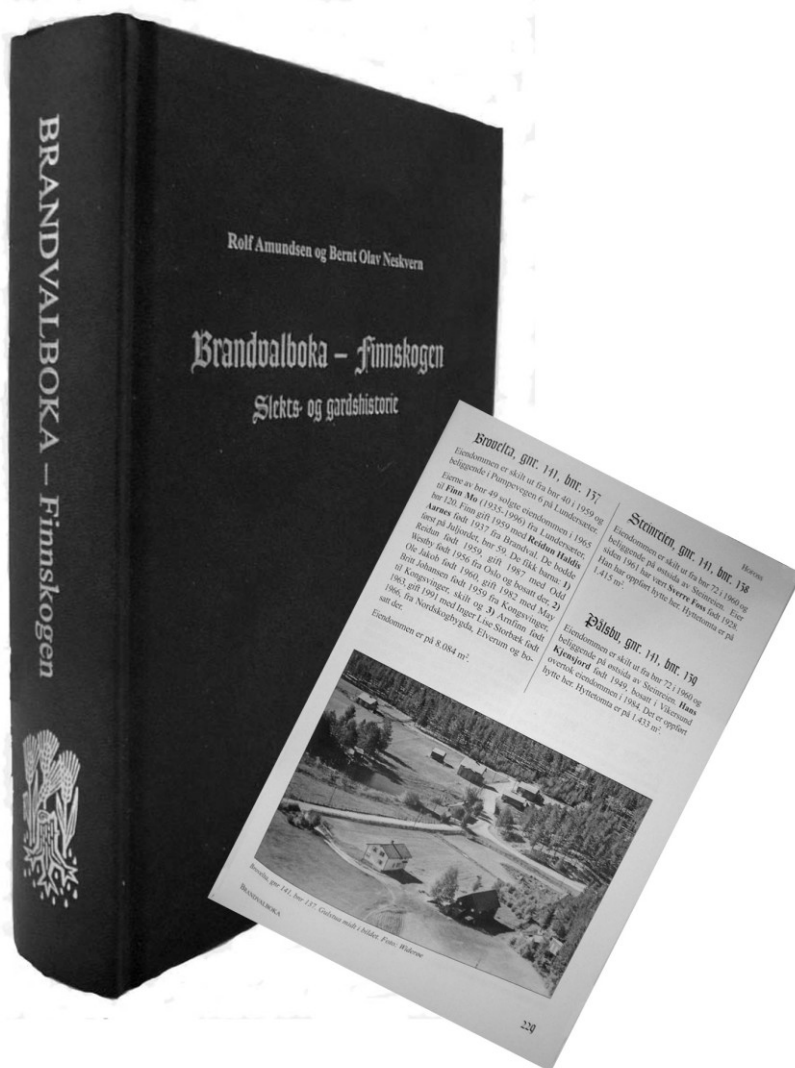

* Brandval
* Stiftet *
1983
Historielag

Brandvalitten

Brandvalboka – Finnskogen er i salg

Nr. 4 Desember 2008 24. årg.

Brandvalitten

Medlemsblad for Brandval Historielag

INNHold

Festen er over av Halvor Noer	s 2
Lærer Arne Buserud av Kjell Arne Bukaasen	s 3
Historien om August Nykvist og om Auguststeinen av Halvor Noer og Th. Tjernsberg	s 5
Brandval Historielags jubileumsfest av Ole Erik Ruud	s 8
Æresmedlemmer i Historielaget av Halvor Noer	s 10
Styrkenes innkvartering i Brandval etter slaget ved Trangen av Tore Kielland Gransæther	s 12
Hvorfor ikke jeg ble røyker og om røyking under krigen av Trygve Myrvold	s 15
Busstur til "Eidsvoll 1814" av Jorun Holen	s 16
Hjemmeluft og bortevin av Tor Aarstad	s 18
Brandvalboka-Finnskogbindet	s 19
Ord og uttrykk av Tor Aarstad	s 20
Arrangementer	s 24

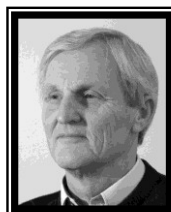
Redaksjonen:

Redaktør:	Tlf.
Halvor Noer	62 82 63 51
Ruth Ruud	62 82 64 17
Ole Erik Ruud, lay out	62 82 61 11
Trond Berger	62 82 60 15
Ole Lunder, annonser	62 82 66 22

Trykk:
Vinger Trykkeri A/S 62 81 97 00

Framsidebilde:
Brandvalboka - Finnskogbindet
Foto: Ole Erik Ruud

Noen ord fra lederen:

Festen er over!

Selvfølgelig tenker jeg på jubileumsfesten. Laget vårt har passert et kvart århundre, og vi hadde en verdig markering av det på Lundersæter

Samfunnshus 25. oktober.

Noe av det viktigste i hvilket som helst lag er at medlemmene trives sammen og har et godt miljø. Mange i Historielaget synes vi har det hyggelig sammen. Vi som var på jubileums-festen syntes dette var et festlig lag. Det er det mange gode tilbakemeldinger på.

Så har Brandvalboka – Finnskogen blitt ferdig. En stor takk til alle medarbeiderne i bygdebokprosjektet, som her har gjort en stor jobb gjennom 10 år.

Det er sikkert mange som forbinder denne overskriften med den begredelige finanskrisen som nå preger nyhetsbildet fra hele verden. Vi som har levd en stund må jo være medskyldige i dette. Vi har ikke greidd å overføre til etterkommerne våre gamle, gode læresetninger, som for eksempel: *Ikke øk forbruket med lånte midler. Spar kronene før du gjør slike investeringer.*

Ikke bare ungdommen - men regjeringer og maktsentrene over hele verden har tydeligvis syndet mot dette. En annen setning lyder slik: *Ingenting vokser inn i himmelen.* Flertallet i laget vårt har opplevd en oppgang gjennom 60 år. Vi fikk være med på den festen. Nå får vi håpe skadevirkningene av krisen ikke blir altfor store, og at sunne ryggmarksreflekser igjen blir på moten.

I lokalhistorien lærer vi om slit og nøysomhet gjennom generasjoner. I den nye Brandvalboka – Finnskogen kan du lese om mange av disse sliterne som bokstavelig talt la stein på stein. Mange på Finnskogen ryddet ny jord med nevene ved å grave fram stein og rulle de opp i rydningsrøyser. Nå ligger de fleste steinrøysene langt inne i storskogen og har blitt kulturminner. Mange kan være stolte over slike røtter.

Tenk på det i jula. God Jul til alle!

Hilsen *Halvor*

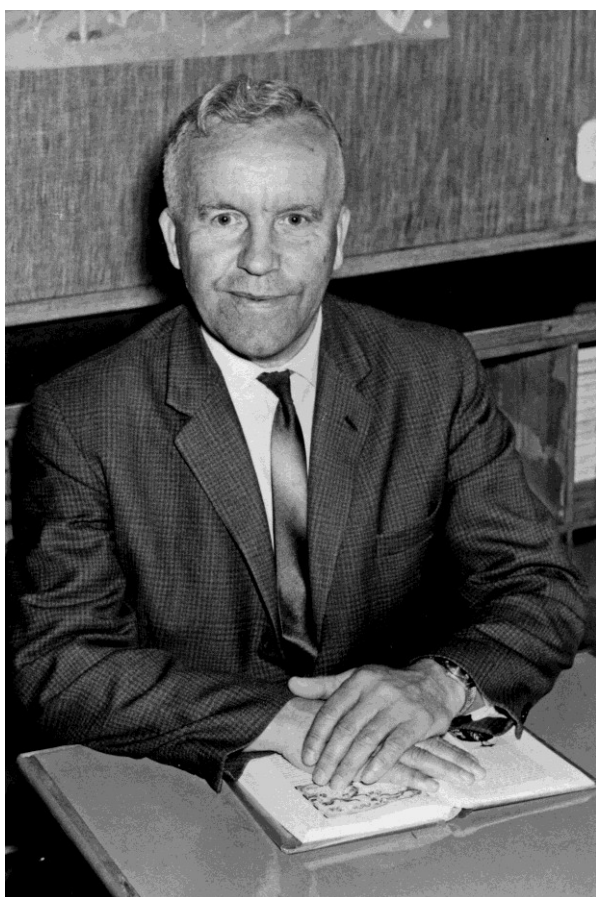
Lærer Arne Buserud

av Kjell Arne Bukaasen

Jeg hadde mange onkler og tanter da jeg vokste opp. Far var 1 av 11 søsken. Det blir mange å holde styr på, og da vi vokste opp på 50-tallet var det ikke så lett å fare land og stand rundt og hilse på familien. Det ble kun de som bodde nærmest. Det var Karen, Alf, Oddvar og Arne som bodde i rimelig nærhet, og som det var mulig å besøke pr. sykkel eller buss. Mest kontakt hadde vi med onkel Arne, som var lærer på Åsum fra 1935, men jeg kan huske han bare fra omkring 1947.

Kjell Arne Bukaasen f. 1942

Arne Buserud 1906-1974
Lærer på Bånerud skole 1929 -1935.

Arne Buserud fikk sin opplæring på Myrerskolen som sine søsken, og 3 av dem ble lærere. Han tok lærerskoleeksamen på Elverum i 1928 og gikk ut i samme kull som Haldis Moren Vesaas. Ved avslutningen skal rektor ha sagt: *Buserud gikk ut med beste karakterer, men i morgen skal jeg slå han i tennis.* Onkel lærte seg å spille tennis på lærerskolen, og vant visstnok flere turneringer mens han bodde på Elverum.

Sin første faste lærerstilling fikk han på Bånerud-skolen, etter å ha vært vikar på flere av bygdeskolene etter sin lærerskoleeksamen. Helt fra han lærte å skrive, skrev onkel dikt og sanger. Og han fikk i gang flere grupper med sangere mens han virket på Bånerudskolen.

Bånerud skole etter krigen. Lærer Morten Buserud står foran skolen. Han fortsatte på Brandval sentralskole etter nedleggelsen av Bånerud i 1960. Bildet er fra Historielagets arkiv.

I 1935 fikk han stilling på Åsum skole i Vinger, og der ble han til skolen ble sentralisert i 1964. Sine siste arbeidsår ble ved Sentralskolen på Kongsvinger. I 1943 giftet han seg med Aslaug Gulli, og de fikk etter hvert 2 gutter, Tor Asbjørn (1946-98) og Egil f. 1952. Han bodde resten av livet på Åsum.

I bygdesamfunnet var jo læreren alfa og omega. Jeg husker at flere ganger når vi var på besøk hos onkel, tante og unga, kom det sambygdinger innom for å få hjelp med søknader, testamentar,

off. dokumenter av alle slag. Råd og veiledning av forskjellig slag.

Det han kanskje huskes best for er Sander mannskor som han dirigerte fra start på tidlig 40-tall og til sin bortgang. Det ble mange turer og stevner. Jeg husker han fortalte om reisene sommerstid, at de hadde med nistepakke og melk på flaske. Men jeg er ikke sikker på at det var melk på flaskene, selv om det så slik ut. Mange ble i alle fall i godt humør etter sin enkle bespisning på stevnene, forsto jeg.

Arne Buserud ved orgelet han spilte så mye på.

Som en kuriositet kan nevnes at onkel Arne var tidlig ute med å eie bil, allerede mens han virket på Bånerudskolen. Likeså hans bror Morten som ble lærer på Bånerud etter Arne. (Morten var jo senere i mange år skolebestyrer, som det het den gang, på Brandval sentralskole).

Både min far Erik og onkel Arne var kirkegjengere, og hadde nær kontakt med sognepresten Hexeberg i Vinger. Men far het jo Bukaasen og Arne het Buserud. Presten lurte litt på dette, og spurte forsiktig ved en anledning om far kanskje var eldst da, som hadde et annet etternavn. "Nei da", svarte far, "jeg er nr. 3 i rekken, jeg." Og presten ble litt rar i ansiktet. Far ble nemlig adoptert til Bukaasen i voksen alder, etter å ha vært dreng der siden han var 14 år. Da ble presten beroliget.

Onkel Arne skrev ofte dikt og mange prologer og sanger for både foreninger og private. Han var en meget forsiktig mann og redd for å støte noen. Men han var og en stor humorist og veldig flink til å fortelle historier.

Slik er det jeg husker onkel Arne.

Else Hvarstad har levert oss ei håndskreven salme som lærer Buserud hadde laget til en juleavslutning på Bånerud skole. Vi setter hit denne salma og ønsker God Jul. Red.

Arne Buserud:

Juletreet barnas gleder

Mel: La din Gud bestemme vegen

Juletreet barnas gleder
i en vinter kald og grå.
Sol i alle sinn vil sprede,
blir et minne for oss små.

Hånd i hånd vi sammen synger
rundt vårt vakre juletre,
glemmer gjør vi alt som tynger,
julen bringer evig fred.

Juletreet til oss smiler
over alt i norske hjem,
der hvor Jesusbarnet hviler
i en stall i Betlehem.

Lys i lys på treet brenner,
minner oss om gledens bud,
at det lys som Gud oss sender
aldri, aldri brenner ut.

Historien om August Nykvist og om Auguststeinen

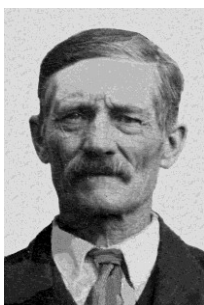
av Halvor Noer og Thorbjørn Tjernsberg

Per August Nykvist fylte 80 år 1. mars 1957. Journalist Torbjørn Tjernsberg gjorde et intervju med August ute i skogen som sto i Glåmdalen på jubileumsdagen. Her tar vi inn et utdrag av dette intervjuet. (Red.)

August på 80-årsdagen

I 1898 kom en liten, senesterk svenske traskende ned til stasjonen i Kongsvinger og tok toget innover til Kristiania for å søke arbeid. Han var sammen med en kamerat, og på grunn av de dårlige tidene i Sverige, ville de prøve lykken i grannelandet. De endte på elektrisitetsverket i Rosenkrantzgaten, hvor de fikk jobb som kull-lempere.

Så bar det oppover til Solør igjen. Der ble det skogsarbeid, og det gikk slik at den ene ble her i landet. Han het Per August Nykvist, og den dag i dag driver han som skogsarbeider i skogene omkring Gjersjøen og Skasen.

Per August Nykvist 1877-1959

Vi hadde en prat med ham i skogen ved Gravsjøen i går, og spurte ham hvordan han kunne holde ut med et slikt hardt arbeid, når han er kommet såpass opp i årene som han er.

- Jo, det går, og noen spesiell oppskrift har jeg ikke på det, sier han. Jeg føler meg frisk og sterk, og da synes jeg at jeg kan holde på. Jeg holder meg i form på den måten. I julen og ellers når det er stille, stølner jeg rent til, men så fort jeg begynner i skogen igjen, kommer formen.

Nykvist spytter snusbrunt på snøen og hakker i vei med barkespaden igjen. Han svinger den lett og ledig og uten overflødig bruk av krefter. Det er lett og se at han har trening og erfaring i dette arbeidet. Selv om barken er klaka og sprø, får han stokken ren på kort tid, og det ser ikke

ut som om det leter stort på ham. Han puster litt raskere da han retter ryggen igjen, det er det hele. Men så har han også holdt på som skogsarbeider helt siden århundreskiftet, så han kan knepene.

- Hogger du hardt?

- Å nei, jeg tar det med ro. Det har ingen hensikt å sprengre seg, sier han. Jeg får skogsarbeider-trygden å støe opp med også, så jeg trenger ikke slite meg ut for å leve. Men før jul var det fint å hogge, og jeg synes 1200 kroner i fortjeneste fram til jul var bra.

Ja, 1200 kroner i arbeidsinntekt i skogen for en 80-åring på et så vidt kort tidsrom, og vi tror ikke det er så mange i samme aldersklasse som gjør ham det etter.

August – nærmere 80 år – feller med bogesag m/ hjelpefjær. Bilde utlånt fra familien.

Han ble født i Nysund sokn, som ligger et sted mellom Ørebro og Kristinehamn, og han mistet sine foreldre som guttunge. Søskenflokket ble spredt for alle vinde etter at bruket var solgt, og August har verken hørt eller sett noe til sine

søsken siden. Han ble bortsatt, og da han var 14 år og selv måtte begynne å tjene til livets opphold, var det 15 kroner igjen av de pengene som falt på ham etter salget av barndomshjemmet. De pengene kjøpte han konfirmasjonsdress for. Siden var han hos en trelasthandler i Torsby en tid, og så bar det altså over til Norge.

I 1903 ble han gift med Andrea Ormberget og det ble 11 barn i ekteskapet. I 1904 bygde han seg hus på en liten skogstomt ved Gjersjøen tett ved veien, og det samme huset bor familien i den dag i dag. Men nå er det bare Andrea og August som bor der sammen med en gift datter, hennes mann og en liten datterdatter. Huset som han greide å få opp med bare et lån på 300 kroner, er utvidet og bygget solidere etter hvert.

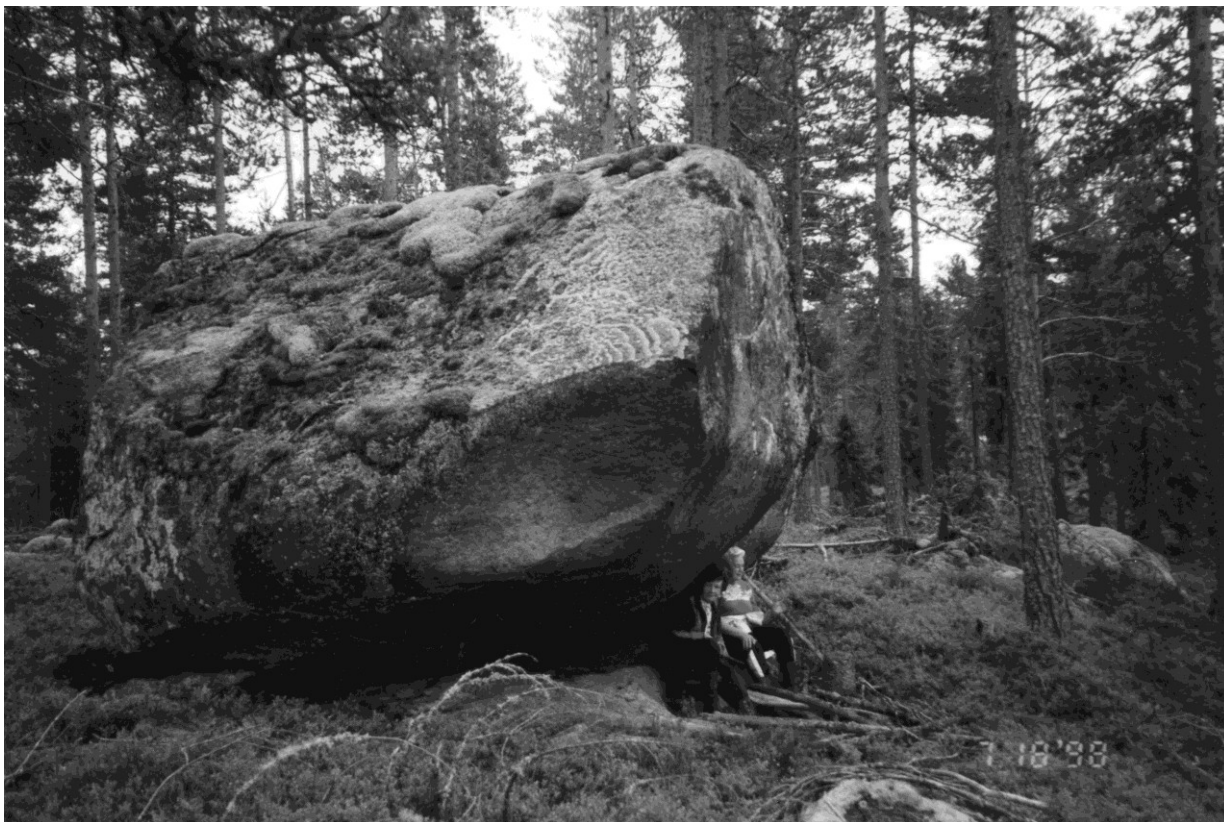
- Det ble ikke bygd så solid i de dagene som nå, sier August. Jeg fikk leid en snekker her oppe til å

mjølka har hjulpet oss over mange kneiker. Men skogsarbeid har jeg bestandig hatt, så jeg skal ikke klage. Så lenge en har arbeid og helsa er i behold, skal en ikke klage, sier jeg.

Han kommer inn på brakkeforholdene før i tiden, og forteller om en gang han lå sammen med 21 mann i ei lita koie. Han lå ved siden av mannen nærmest veggen og denne karen hadde på seg en diger ullgenser og lua godt nedover ørene. Det måtte nok til, for om morgenen var lua frosset fast i veggen.

August Nykvist har godt humør, øynene er klare og møter blikket til den han snakker med uten å vike.

Han er oppriktig og ærlig og har et sunt syn på tilværelsen. Vi gratulerer hedersgubben og ønsker ham mange gode år ennå.

Olea Moen og Kari Granseth sitter under Auguststeinen. Foto Halvor Noer.

sette opp tømmerstua på noen steiner, og kjeller og slikt har jeg gravd ut senere. Etter hvert som sønnene vokste opp, fikk vi brudt opp litt jord, og vi har greid å ha et par kuer og noen griser her opp gjennom årene. Poteter til eget bruk har vi også avlet på jordbruket, og de og flesket og

Auguststeinen i Bergerskogen

Sommeren 1950 var August 73 år. Da tok han på seg hogst av silkekubb (= sevgebarkert gran-/furukubb) i Bergerskogen ved Myra med stein i. Skjalg Berg var skogbestyrer for Haldis Noer på den tiden og hadde satt bort denne akkorden.

August hadde ingen sykkel, så han lå borte i koia ved Bureien så lenge hogsten varte. Hver lørdags kveld gikk han de 7 kilometrene hjem fra skogskoia ved Bureien og tilbake søndag kveld.

Det var 3 km fra koia og opp i hogstfeltet. Dette syntes August var langt å gå opp og ned hver dag. Han tok derfor med seg niste for noen dager og overnattet ute ved hogstfeltet for å slippe denne gangturen opp og ned.

Han hadde innrettet seg fint. Det sto en 5-6 meter høy stein der, som hadde en innsving i ene underkanten. August bygde en barhyttevegg inn mot denne steinen. Inne i barhytta - langs steinveggen - laget han et mykt sengeleie av granbar. Midt i uka ruslet August ned til koia og provianterte. Dattera, Olea, kom syklende hjemmefra med mat til faren for resten av uka. Denne steinen ved *Myra med stein* i er senere kalt for *Auguststeinen*. Rester etter barhytta og sengeleiet har vært synlige helt til i slutten av 80-årene.

I våre dager er det mange som dagpendler fra Kongsvinger til Oslo. Og mange er det som ukependler fra Lundersæter og Kongsvinger til Oslo. Det setter Augusts tilværelse i perspektiv med pendling over atskillig kortere avstander. Så pendling er så visst ikke noe nytt. Nesten alle skogsarbeiderne måtte ligge borte store deler av året før i tida - før bilene ble allemannseie. Men ordet, pendling, ble ikke brukt den gangen.

I August sine fotspor

Det ble foretatt en befarings tur til Auguststeinen 18. juli 1998. På turen deltok døtrene til August, Olea Moen og Kari Granseth, og dessuten Reidar Granseth, Rigmor og Halvor Noer Augusts barnebarn, Roger Granseth, og undertegnede gikk turen fra Koia og opp til hogstfeltet 9. august 2008. Vi gikk der vi tror August hadde gått. Vi brukte 5 kvarter opp til Auguststeinen i ganske rask gange uten mye å bære på. August sparte kanskje 3 timers gange hver dag på overnattinga i barhytta?

Hunden Mattis, Olea Moen f. 1928 og Kari Granseth f. 1921 under steinen. Augusts barhytte var bakover til høyre for Kari.

Foto: Halvor Noer.

Brandval Historielags jubileumsfest

av Ole Erik Ruud

Lørdag den 25. oktober kl 1800 samlet nærmere 80 personer seg i Lundersæter Samfunnshus for å feire at det var 25 år siden Brandval Historielag ble stiftet.

Festdeltagerne samlet seg i foajeen hvor de fikk servert en velkomstdrikk. Samtalene kom raskt i gang og det var tydelig at folk trivdes.

Det ble bedt til bords og formannen i fest komiteen, Arne L. Hanestad, ønsket velkommen. Han nevnte spesielt historielagets æresmedlemmer, Ruth Ruud og Odd Nygaard, de innbudte gjestene, Åsne Stolpe, Steinar Stolpe og oberstløytnant Tore Kielland Gransæther. Den sistnevnte var kveldens kåsør. Han ønsket også Åse og Rolf Torp velkommen. Sammen med Ronny Nybråten danner de Åse og Rolf's Trio. Trioen spilt senere på kvelden til dans. Et populært innslag blant festdeltagerne.

Fra hovedbordet fra venstre Tore Kielland Gransæther, Solveig Nygård, Odd Nygård, Rigmor Noer og Halvor Noer. Foto Ole Erik Ruud

Arne L. Hanestad var også kveldens toastmaster. Han holdt orden på taler og sanger og fylte pausene med gode historier. Han introduserte seg selv og kveldens meny. Det ble servert rekecocktail og hvitvin som forrett. Hovedretten var røkt svinekam med grønnsaker. Til maten servertes rødvin, øl og mineralvann. Desserten ble introdusert som "Lundersæter spesial". Den ble omtalt som svært spesiell og velsmakende. Forventningen var stor og den ble innfridd. Det viste seg å være en iskake med moltefromasj topp og nøttebunn.

Reke-cocktailen smakte Foto Ole Erik Ruud

Senere på kvelden ble det servert kaker og kaffe med anledning til å kjøpe avec.

Leder i Brandval Historielag, Halvor Noer, ga en fyldig oversikt over laget aktiviteter og utvikling. Han pekte på at i de 25 årene historielaget har bestått har medlemstallet vokst og aktiviteten blitt betydelig.

Han gav også en rask historisk oversikt. Den 31. januar 1983 var det samlet ca 30 interesserte personer på Roverud barne- og ungdomsskole for å se på mulighetene for å stifte et historielag. Interessen var til stede og Brandval Historielag ble stiftet den 20. april 1983. I løpet av året fikk laget 61 medlemmer. Laget ble senere utvidet med Bygdetunet da Skineb ble kjøpt.

Det første styret besto av:
Halvor Noer, formann
Øystein Østgaard, nestformann
Kari Jahr, kasserer
Ole Erik Ruud, sekretær
Paal Øieren, styremedlem.

Historielaget var delt inn i fire grupper:
1. Fotogrupper
2. Kulturminnegruppa
3. Intervjugruppa
4. Slektsgranskingsgruppa.

Nye grupper er kommet til etter hvert og i dag har vi 14 grupper. 50 medlemmer har tillitsvern og ytterlige 30 medlemmer har deltatt i dugnader og lignende. Aktiviteten i laget er avhengig av

medlemmenes interesse. Arbeidet har gitt gode resultater. Det er blitt jobbet med revisjon av Brandval bygdebok som blir ferdig til jul.

På Skineb er det bl.a. blitt arrangert bokkvelder, kveldsåpent og tirsdagklubb som et forum uten spesielt tema, men der medlemmene kan møtes til uformell samtale.

Brandval historielag har stelt i stand grendeturer for medlemmer og andre interesserte nesten hvert år. Dessuten er det blitt feiret jubileum hvert 5. år.

I starten hadde laget kontoret i Bøndernes Hus, en kort periode på Nor skole før det ble flyttet inn i kontorbygget på Skineb i 1996. Bygdetunet har 7 hus med smått og stort og 12 dekar jord som hører eiendommen til. I 1996 ble det foretatt oppussing, men etter hvert er møterommet blitt for lite og det trengs en utvidelse.

Laget har en samling med en god del gjenstander. Et betydelig til skudd var da vi overtok Aamodts notesamling og fire av hans trekkspill.

Videre har en stor del av samlingene blitt digitalisert. Laget har en fin samling av lokale tidsskrifter.

Hva er det viktigste for at et lag skal utvikles? Det er først og fremst at medlemmene trives. Historielaget har mange interesserte medlemmer. Medlemstallet stiger for hvert år. Det meldte seg 80 nye medlemmer det siste året, og det totale medlemstallet er på ca 500. Utflyttede sambygd-inger viser stor interesse for laget. Vi har 125 medlemmer som bor utenfor kommunen.

Halvor avsluttet sin lagsoversikt med å peke på at det er en fin aktivitet for pensjonister å delta i historielagsarbeide.

Han håpet at historielaget har ei framtid og frambrakte en skål for det.

Åsne Stolpe, leder for Vinger Historielag og takket for samarbeidet med Brandval Historielag. Hun berømmet arbeidet som blir gjort i laget og gledet seg over å lese "Brandvalitten". Hun pekte på at det hadde vært et godt samarbeid om skolemuseet på Skinnarbøl og var glad over at dugnadsånden var levende. Hun trodde at lokalhistorie alltid vil ha sin interesse og ønsket å

ha fortsatt god kontakt med Brandval Historielag i året som kommer.

Tor Aarstad fikk ordet. Han er kjent som historielagets skribent og filosof. Han kom med noen betraktninger om dialekter og leste dikt for forsamlingen. Spesiell lykke gjorde han med historien om mannen som "skætte" i Sten og Strøms forretning i Oslo. (Se artikkelen "Gamle ord og uttrykk").

*Tor Aarstad med et fengslende innlegg om dialekter.
Foto Ole Erik Ruud*

Halvor Noer minnet om at da laget feiret 20 års jubileum ble fire personer som hadde ytt mye for laget hedret ved at styret utnevnte dem til æresmedlemmer. Ved årets jubileum hadde styret funnet ut at fire nye medlemmer fortjente æresmedlemskap. Disse var: Per Ruud, Tor Aarstad, Reidun Rapstad og Karin Hagen. (Se egen artikkel)

Til slutt overrakte Steinar Stolpe en gavesjekk fra Stiftelsen Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal og takket for et utmerket måltid.

Etter at taffelet var avsluttet ble salen ryddet og det ble gjort klar til dans. Men først holdt oberstløytnant Tore Kielland Gransæther et engasjerende kåseri om "Styrkenes innkvartering i Brandval etter slaget ved Trangen og operasjonene mot Kongsvingerområdet" (Se egen repotasje).

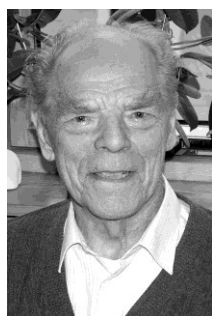
Etterpå var det dans til ut i de små timer.

Æresmedlemmer i Historielaget

av Halvor Noer

På lagets 20-års jubileum ble Simen Sandbæk, Ruth Ruud, Halvard Foseid og Odd Nygård utnevnt til æresmedlemmer. Simen døde i 2006.

På 25-årsjubileet ble det utnevnt 4 nye ildsjeler som æresmedlemmer. Alle var til stede på jubileumsfesten og fikk hver sin velfortjente diplom.

Per Oddvar Ruud (f. 1921) ble tidlig involvert i Historielagets arbeid. Som mannen til Ruth kunne han nok ikke unngå det. Han er en god rimsmed og har levert flere egen-skrevne dikt og noen historiske godbiter til Brandvalitten gjennom årene.

Men det er først og fremst som musikk-interessert han har gjort en innsats som vi er han meget takknemlig for. Per spiller både fele og nykkelharpe og har opptrådd på Historielagets arrangementer ved en rekke anledninger. Alltid lett å be.

Han er levende interessert i lokalkomponert musikk og lokale musikere. Denne interessen har Historielaget fått mye glede av.

Per hadde lenge samlet på lokale noter, sangtekster og revytekster. Først i 1992 ble det opprettet ei musikkgruppe i laget med Per som formann. Det vil si - han dannet ei enmannsgruppe og fikk i årene mellom 1992 og 2008 laget til et respektabelt arkiv av noter, sanger og revytekster for Historielaget.

I år ba han om avløsning. Han fikk for så vidt innvilget det, men det var ingen til å ta over.

Vi håper snart noen tar fatt, der Per slapp.

Per utnevnes til æresmedlem i takknemlighet for hans innsats for å ivareta vår lokale sang- og musikkhistorie.

På diplommet han fikk som bevis på sitt æresmedlemskap, står det følgende devise:

noter og tekster
han ordnet i permer
Per stryker fela
så nøkken han jamrer

Tor Aarstad (f. 1932) er spesielt historisk interessert og ble medlem i laget fra starten av i 1983.

Han var varamann til Tunstyret i 1994 og 1995. Han var varamann til lagets styre i 7 år fra 1997 til 2003. Og han har vært medlem i valgkomiteen i 3 år.

Tor er en god skribent, med særlige evner på dette området. Han var medlem i Brandvalittredaksjonen i 8 år fra 1996 til 2003. 34 egne artikler har han bidratt med i Brandvalitten hittil og topper dermed forfatterlisten tett fulgt av Ruth Ruud.

I 2003 begynte han med en fast side i Brandvalitten med overskriften *Gamle ord og uttrykk*. Mange gode dialektord fra Hokåsendialekten er samlet. Her viser han sin store interesse for språk og dialekter. Etter 16 år som sjømann behersker han også engelsk. Tor har en enestående interesse for språk, noe som er meget imponerende siden han stort sett er helt selvlært på området. Mange lesere av Brandvalitten forteller meg at det er sida hans Tor de slår først opp på når de mottar en ny utgave.

Ellers er Tor opptatt av viser og lyrikk. Han har underholdt med viser og dikt i mange anledninger – og ikke minst hos oss i Historielaget.

Vi håper innleggene til Brandvalitten vil komme jevnlig i mange år fremover. På diplommet han fikk som bevis på sitt æresmedlemsskap, står det følgende devise:

viser og dikt
gir han gjerne til beste
Tor hegner språket
dialekt for det meste

Reidun Rapstad (f. 1934) er oppvokst på Langhus i Follo. Hun giftet seg med Reidar Rapstad og flyttet med han til Roverud, da de overtok bakeriet etter baker Stenrud i 1960. Hun ble medlem av Historielaget fra starten av i 1983. Hun var styremedlem i 5 år fra 1991 til 1995, og hun har vært medlem i turkomite, valgkomite og i festkomiteer. Helt fra starten av har hun vært med i fotogruppa, og hun har vært et ledende medlem der i 25 år.

Reidar var lagets formann i 1987 og 1988. Fra Follo fikk de ideen til den historiske årskalenderen vår som nå har vært gitt ut hvert år siden 1987. I disse årene har hun sammen med Ole Erik Ruud vært en drivende kraft for å få laget denne årskalenderen. Et produkt som har vært lett å selge og som har blitt lagets bærende finansieringsgrunnlag.

Arkivering er viktig for et historielag. Bildearkivet ble tidlig opprettet med god dokumentasjon for hvert bilde. Etter at det ble opprettet en arkivkomite i 2000 har Reidun tatt ansvar for arkiveringen. Med Reiduns gode sans for orden har hun bidratt til at bildemateriell, dokumenter, bøker og tidsskrifter har blitt ordentlig tatt vare på i laget. Her har hun gjort en stor jobb. Hyllene og skuffene på Skineb viser dette til fulle. Vi håper hun vil bidra videre for laget i mange år fremover.

På diplommet hun fikk som bevis på sitt æresmedlemskap, står det følgende devise:

kalenderens mor
vokter arkivet
Reidun har orden
på det meste i livet

Karin Hagen (f. 1934) kom for alvor med i Historielagets arbeid da Skineb ble anskaffet - og både hun og mannen Nils bidro meget aktivt for å få satt Bygdetunet i stand. Hun var styremedlem i Bygdetunkomiteen i 6 år fra 1995 til 2000. Deretter ble hun styremedlem i laget i 4 år fra 2001 til 2004. Hun har deltatt i festkomiteer flere ganger. Karin og Nils sørget for å få til en kostnadmessig overkommelig kontorløsning for Historielaget. De fikk kjøpt inn 3 Moelvenbrakker i Oslo. Disse ble montert sammen på Skineb i 1996 og har på en utmerket måte tjent lagets behov for møterom, kontor og arkiver.

Helt fra den første Tundagen ble arrangert i 1996, har Karin vært en krumtapp for gjennomføringen av dette arrangementet. Alltid godt orientert om alle behov – og alltid villig til å gjøre en innsats. Etter at Karin og Nils flyttet til Kongsvinger, har Gunhild vært sjefen på Skineb. Hver gang det skal arrangeres Tundag på Skineb, sier Gunhild at Karin skal være hennes spesielle hjelper, som kan alt og kan trå til der det er behov. Slike ”poteter” har vi bruk for også i årene som kommer.

På diplommet hun fikk som bevis på sitt æresmedlemskap, står det følgende devise:

når Skineb ble innkjøpt
hun stilte opp masse
takk Karin og Nils
for Nistun vår base

Styrkenes innkvartering i Brandval etter slaget ved Trangen og operasjonene mot Kongsvingerområdet

Av Tore Kielland Gransæther. Et utdrag er gjort av Ole Erik Ruud

Halvor Noer introduserte kveldens kåsør, oberstløytnant Tore Kielland Gransæther, som var utkledd som generalmajor Bernhard Ditlev von Staffeldt (1752-1818), på følgende måte: *Det er ikke bare et 25 års-jubileum i år, det er også et 200 års-jubileum. Det er 200 år siden general Staffeldt sto i spissen for å forsvare Norge mot svenskene.*

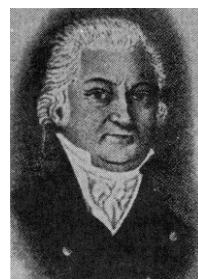
Vi har fått besøk av general Staffeldt. Han var født i 1752 i svenske Pommern. Han steg fort i gradene, kom oppover til Norge og ble blant annet kommandant ved Kongsvinger festning i 1803 til 1805. I 1808, da den store begivenheten skjedde, var han sjef for forsvaret her. Hyggelig å få besøk av generalen her. Salen er din.

Tore Kielland Gransæther som generalmajor Bernhard Ditlev von Staffeldt. Foto Ole Erik Ruud

Det følgende referat er et utdrag og er delvis i jeg-form slik det ble framført på en sær elegant måte. (Red. kom.)

Ærede forsamling! Mitt navn er Bernhard Ditlev Staffeldt. Jeg er en dansk embetsmann. Jeg er general. Jeg kommanderer de herværende styrker og jeg har vært død i 190 år. Mitt endelikt var nokså tragisk og jeg har aldri fått hvile, og jeg kommer tilbake med jamne mellomrom for å se hvordan den oppvoksende slekt ivaretar våre tradisjoner og vår historie.

Bernhard Ditlev von Staffeldt slik han framstilles i PerErik Rastads bok "Krigsårene 1807-1814".

Jeg har vært på Kongsvinger ganske lenge. Jeg begynte på Kongsvinger faktisk i 1787 og var sjef for Det Wiingerske Companie som kaptein. Dette kompaniet ble en del av Det Norske Jegercorps som ble etablert i 1788 og var med i den såkalte "tyttebærkrigen" nede ved Båhuslen. Jeg har siden vært tilknyttet Jegercorpset. Kun i den senere tid har jeg vært avløst fra dette fordi, jeg av Christian August fikk ansvaret for den vestre fløybrigaden til den norske armé. Den plassertes da i området fra Femunden og ned til Grue. Innledningsvis fikk jeg kun den Sondenfieldske Skiløperbataljon til disposisjon med Det Hoffske -, Elverumske - og Aamodske-Skiløpercompanie under kommando av major Stabell, mangeårig kollega i Jegercorpset. Da vi mobiliserte 1. mars, kom det ytterlige avdelinger til, blant annet Det Solørske Companie som var innrullert fra dette området vi nå er i.

Etter en lengre beretning om stridene ved Trangen gjør vi et hopp og ser videre hva Staffeldt erindrer. (Red.kom.)

Min brigade blir derfor beordret til Kongsvinger hvor jeg innfinner meg allerede dagen etter.

Prinsen har nå gitt meg kommando over alle avdelinger i området frem til Krogfoss, da han har avsatt obersten som til nå har hatt dette ansvar. Prinsen var visst fryktelig sint etter missæren ved Lier 18. april. I tillegg til min egen brigade får jeg nå Akershusinger (bataljon grenaderer), 3 kompanier av norske lett (solørske -, vingerske- og odalske), artilleri m.m. I alt har jeg rundt 3000 soldater, og intensjonen til prinsen er at jeg skal kaste fienden tilbake.

De soldatene som var slått på Lier hadde sine forlegninger i området rundt festningen. Det var ikke plass til så mange soldater inne på festningen, bare ca 1000 mann. Soldatene var gruppert på gårdene rundt festingen. Jeg fikk tildelt mitt område i Brandval og tildelte major Ræder Berger gård. Han hadde sine nærmeste offiserer med seg der pluss et kompani av trøndere. Resten av brigaden på ca 1000 mann, ble gruppert rundt omkring på gårdene. Som fremste linje var Prestgårdstjernet og åa som går fra tjernet og ut i Glomma. Her ble soldatene utplassert for å danne en front mot svenskene. Det var innkvartert soldater på Eik og på alle gårdene i distriktet. Det trengtes ca sju gårder for å innkvartere 100 mann. Her var det 1000 mann som skulle ha plass. Det forteller noe om omfanget. Det var folksomt i området Brandval på den tiden. Mine soldater levde i dette området. De hadde penger og kunne kjøpe mat av sivilbefolkningen. Dessuten kom det forsyninger gjennom det militære fra lagrene på festningen. Her gikk transporten fram og tilbake hele tiden.

Sivilbefolkningen hadde lite mat. De hadde det dårlig og var plaget av sult og kulde. Den overflødige maten som soldatene hadde, ble solgt til de sivile.

Soldatene fra Åsnes innfinner seg etter hvert, etter at allmuen i Åsnes har organisert sitt eget borgerværn, vesentlig på grunnlag av krigsbytte. De tildeles området Helgeneset og nordover med fremste stillinger langs vassdaget Glomma - Prestgårdstjernet - mot Bureien, med hovedkvarter på Vestre Berger. Major Ræder var sjef. Derfra skulle de drive offensive operasjoner mot Svenskene på Jaren (Skinnarbøl – Skansgården og nordover) samt sikre veien over Finnskogen mot Sverige.

Jeg oppholdt meg selv og mine nærmeste på festningen og kunne fra de fremste bastioner observere svenskene på andre siden av Glomma. Ble det for store ansamlinger, ble disse beskyttet fra festningen, - dog uten særlig hell. Dog forhindret vi deres rekognoseringer mot oversetningsteder. (Vi drepte visst en, derav navnet "Svenskehøyden") Ræders avdelinger holdt et svare spektakkel med de svenske forpostene. Mest aktive var Lærdølene som stadig utmerket seg med sine dristige overfall. Svenskene som nå hadde etablert seg med hovedkvarter på Lier skanse, bygde ut sitt forsvar og forberedte seg for videre angrep - og på å ta festningen.

Etter en del forberedelser beordret jeg Ræder til å angripe Svenskene ved Jaren. I tillegg til de avdelinger jeg disponerte i Åsnes, ble han tildelt artilleri og Akershusiske grenaderer. Etter en del utsettelse pga vær og føre, angrep han 18. mai i tre kolonner med samlingspunkt på Berger:

- Trøndere og Akershusiske (Nægler) over Gjosegården - Skansgården fra Nord
- Lærdøler og Hoffske skiløpere (Jürgensen) over Sønsterud, gjennom skogen mot Skansgården for å angripe denne østfra
- Hovedkolonne (Ræder) med skiløpere og trøndere mot områder, der hvor Skinnarbølåa renner ut av Digeren. Åa skulle passeres og de svenske stillingene langs den skulle rulles opp fra flanken.
- En kolonne (Gill) skulle angripe fra Vest på sydsiden av Glomma mot Rastad for å avlede samt binde styrkene på Lier for ikke å forsterke avdelingene på Jaren.

Dessverre gikk angrepet så som så. Vi fikk ikke frem artilleriet pga oppløste veier. Oversettingen av Akerhusingene over Gjølstad - og Rollstadsund gikk for sakte, slik at angrepet kom for sent i gang. Ræders kolonne blir ført på vill og treffer en av svenskenes stillinger midt i fronten under vaktavløsning ved gården Mobekk. Svenskene klarer å holde Skinnarbølåen, selv om Nægler og Jürgensen løser sine

oppdrag til min fulle tilfredshet. Men svenskene står.
 For å gjøre svenskene et pek sender jeg, på grunnlag av etterretninger fra min kunnskapsmann Trond Jerpset, Lærdølene sammen med en del av Åmodtske skiløpere over skogen mot Vestmarka for å overfalle en svensk postering på Tronds hjemsted. Denne "partijengerstreich" lykkes overmåte.
 Dessverre utviklet overfallet seg i mørket mer voldsomt enn vanlig er. Lærdølene var grusomme. De myrdet med kaldt blod. Imidlertid gjør dette at fienden frykter oss mer.

Flere trefninger fant sted uten at dette ga noen større gevinst.

30. mai om kvelden trekker plutselig svenskene ut. Dette var mesterlig gjort. De la mindre avdelinger tilbake som holdt liv i leirbål og aktivitet, samtidig som hovedstyrken trakk seg ut over Magnor til Eda.

Vi rykket etter, men kom for sent til å innvirke.

Hele min brigade blir deretter forflyttet til område fra Lier frem mot grensen hvor vi til dags dato holder vakt, samtidig holder vi liv i svenskene.

En del trefninger har funnet sted, eksempelvis ble vi dyktig banket i juli, hvor vi ble overrasket midt på dagen og flere av våre fremskutte stillinger inne i Sverige ble jaget bort.

Vi har på vår side hatt flere raid inn i Sverige med vekslende hell. Det største var vel 8. – 10. juni da oblt Ræder rykket over Vestmarka til Jamskog mens jeg med Vingerske og Akerhusiske grenaderer rekonoserte helt frem til Eda skanse.

Vi bygger nå en brakkeby for 2000 mann på Lier med staller for hester og kjøretøy. Fremme ved Matrand har vi en leir av barhytter og jordhuler hvor hvilende styrke oppholder seg.

Vi har ikke telt da disse stort sett er brukt til bandasjer og sengetøy så langt. Soldater som er ute på vakt har kun leirbål. Uniformene er etter hvert helt utslitte, og mat i det aktuelle område kan ikke anskaffes, soldatene lider - for ikke å snakke om de sivile innbyggere. Det

er uår og dyrtid. Det går så lenge det er varmt i været, men høsten er nå på fremmarsj.

Jeg har mottatt ytterligere forsterkninger. De Nord Trønderske grenaderer har ankommet etter å ha vært engasjert i område Røros. Videre har Bergensiske regiment sendt meg en musketerbataljon, slik at min styrke nå er i underkant av 5000. Dessverre er vi hjemsøkt av

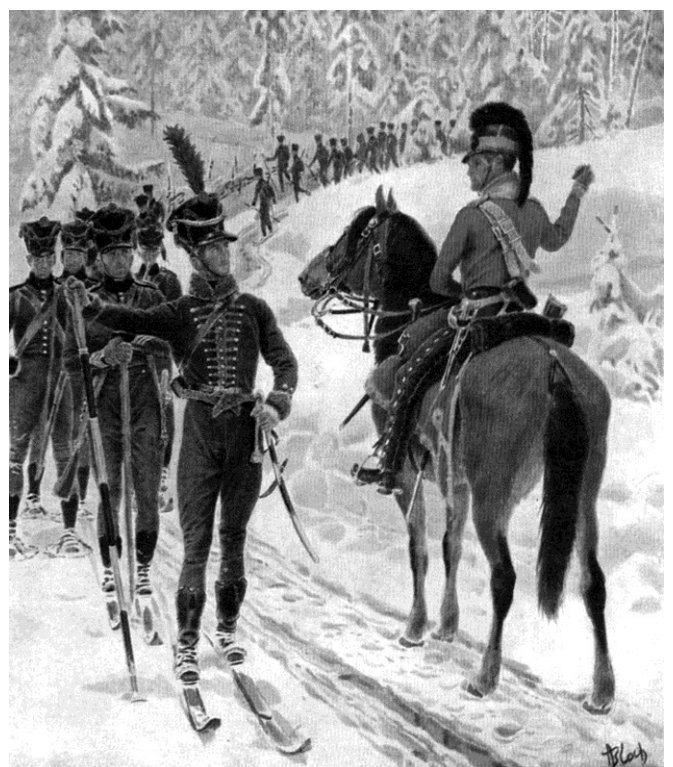
mye sykdom etter hvert. Enkelte avdelinger har opp til 30 % syke.

For en uke siden rykket svenskene inn på hele frontavsnittet, og hele brigaden sto i gevær hele natten i pøsende regnvær. Det har medført at mange er blitt veldig syke. Min fremragende oblt Ræder er dessverre blant dem, men jeg håper det går bra. Gud forbarme seg!!! Vinteren er i anmarsj.

Lier 25. oktober 1808

Berhard Ditlev Staffeldt

Kammerherre / Generalmajor

*Jegere fra skiløperkompaniet i 1814 uniformer.
 Svart/hvit kopi etter maleri av Block*

Hvorfor jeg ikke ble røyker og om røyking under krigen

av Trygve Myrvold

Under krigen avlet min far tobakk og sendte til Brummundalens Tobakksfabrikk, noen uker senere fikk han tilbake tobakk i litersbokser. Tobakkplantene var av slaget Virginia og Bondetobakk. Bror min har fortsatt litt igjen i en boks som han har beholdt som kuriositet.

Trygve Myrvold f. 1936

I godt lag fortalte jeg noen venner om min debut som røyker, det skjedde allerede i 7-års alderen. Den gang bodde vi på Finnbakk i Græsberget, og jeg hadde som lekekamerater guttene Ivar og Arne. De var 2 – 3 år eldre enn meg og litt mer ”drevne” røykere. Arne hadde funnet tørkede tobakksblad på loftet hos sin bestefar, og vi finhakket tobakkstrevlene slik at vi kunne røyke dem i pipe. Det var tøffe saker for en 7-åring, men man følte seg stor!

Det ble slik at vår familie flyttet til Rymoen i 1945, og jeg måtte finne nye kamerater. På Rymoen traff jeg også noen eldre gutter, blant andre guttene Erling og Magne. En gang jeg skulle få smake riktig sigarett skulle jeg få et ”drag” fra en liten stump. Skøyeren som lot meg smake snudde imidlertid stumpen slik at jeg brant meg på leppa. Om det var Erling eller Magne husker jeg ikke, men skøyeren skal ha hjertelig takk – jeg har ikke røykt siden.

Historien førte imidlertid til at jeg fikk tilsendt flere pakker sigaretter fra en annen ”fabrikant” som også var fra krigens dager. Sammen med pakkene fulgte følgende skrivelse, ekte eller uekte, så er den morsom:

Retur av tørkede og av vor Fabrikk foredlede planter.

Vedlagt denne forsendelse vil de funne 10 esker sigaretter fremstilt på beste og mest

effektive måte av vore maskiner og vort dygtige personell. Vor fabrikk, under dens leder og fabrikkstyrer, hr grosserer Martin Glott d.y. vil alltid være kjent for å fremstille tobakksvarer av beste slag, uansett om det gjelder planter av typen Nicotina tabacum eller Virginia tabacum.

Selv i disse vanskelige tider for vort folk ser vi oss nødsaget til å etterstrebe de allerbeste kriterier for å fremstille vore kresne kunders smak.

Når det angjelder det partiet tørrede vekster av arten N.T. vi mottok fra Dem, sier vi os ikke helt tilfreds med kvaliteten, men vi har allikevel bearbeidet partiet ved hjelp av vore beste fagpersoner, slik at varen kan fremstå som et anerkjent produkt lever av os.

Jeg overlater Historielaget 4 pakker ”Norskavlet” for oppbevaring på Skineb, de kan arkiveres under T for Tobakk. Jeg tror neppe de blir tørrere enn de allerede er....

Busstur til "Eidsvoll 1814", 21. Sept. 2008

av Jorun Holen

Søndag 21. september opprørt med tåke. Men morgentåke borger vanligvis for fint vær utpå dagen!

Turen startet fra Kongsvinger med påstigning underveis. De siste kom på ved Joker'n på Brandval.

Reiseleder var Historielagets leder, Halvor Noer. Bussjåfør og -eier var Halvor Strand.

Vi kjørte over på vestsida av elva og tok av på veien mot Odalen. Per Holen tok over som lokal guide mens vi passerte gjennom Vestroa. Vi passerte to av de eldste gårdene i bygda, Breen og Hynden.

Bussen kjørte den gamle veien, der det er mest bebyggelse. Vi kom ut på Odalsveien igjen ved Vestby, og nå kjørte vi inn i Grue. Der går veien til vi er kommet langt vestover.

Nesskogen og Overåsberget ble passert.

Balsjøbekken har identisk leie med kommunegrensa mellom Kongsvinger og Grue. Ved Meitsjøen møtes 4 kommuner, og vi kjørte inn i Nord Odal. Veien er smal og noe svingete og absolutt ikke noe for bilsjuke barn! Men de seniorene som var med på denne turen klarte seg bra.

Halvor fortalte om denne spesielle interkommunale vegen, hvor vedlikeholdsplaner ikke alltid hadde vært lett verken å lansere eller å få gjennomført.

Vi kom ned til Nord Odal via en ny veistubb som tar oss ned til et veiskille lenger nord enn ved Kuggerud, der veien kom ned tidligere. I Austvatn kom Per Fløtten på. Han er kjent for sine meteorologiske observasjoner som han ofte presenterer i lokalpressen. Det viste seg at han hadde utmerkede evner som guide og historieforteller også.

Han fortalte om odølinger og Odalen etter hvert som vi passerte Gardvik, Mo, Fjell og Sandskogen.

Dessverre hindret tåka oss i å få se Storsjøen.

Sigurd Hoel museet

Første stopp var Sagstua Skole. Der ble vi servert rundstykker og kaffe. Anne Lise Stensbøl hadde svingt osthøvelen på morgenen. Det var litt

hustrig å sitte ute og spise, men god mat og varm kaffe gjorde nytta si.

Ved Sagstua skole ligger den gamle skolebygningen, som nå huser museet "Sigurd Hoel's barndomshjem". Kari Underthun ønsket oss velkommen. Hun er leder i museets styre.

Per Fløtten og Kari Underthun ønsker velkommen.

Foto Jorun Holen

Fra klasserommet.

Foran fra venstre: Haavard Noer, Anne-Lise Stensbøl, Halvor Noer og Laila Holen.

Bak sitter: Kjell Holmsveen, Signe Holtet og Anne-Lise Brøderud.

Bak står: Wenche Haugslie, Anne Marie Halvorsen og til høyre Birger A. Holtet.

Foto Jorun Holen.

Vi ble delt i to grupper for omvisning inne, og Per Fløtten og Kari Underthun fortalte og orienterte. Til slutt fikk vi se en film som viste et kort sammendrag av Sigurd Hoel's liv og forfatterskap.

Vi skulle videre. Vi holdt oss fortsatt til litt skoglendte strøk, og vi kjørte fra Sand og Sagstua over til Eidsvoll. Vi beveget oss fortsatt på smale og svingete veier, men her var det i hvertfall fast dekke.

Da vi nærmet oss Gullverket, fortalte Halvor litt om drifta og livet ved gullgruvene. Vi kom til Sundet etter hvert, og vi fant Eidsvollsbygningen. Nå hadde sola kommet og framhevet flotte høstfarger.

Bespising ved Sand sentralskole.

Foto Jorun Holen

”Eidsvoll 1814”

Eidsvollsbygningen hadde tilhørt Carsten Anker under grunnlovsforhandlingene. To guider var med oss inn i huset, og de var meget dyktige. De overlappet hverandre med informasjon, og foruten å fortelle om det rent historiske, bidro de også med anekdoter om Eidsvolls-mennene og om livet fra den tiden forhandlingene pågikk.

Rikssalen har samme innredning som i 1814. Det finnes et portrettgalleri av 60 av de 112 delegatene.

Benkene i salen var forsynte med navn på utsendingene, slik at vi fikk se hvordan de hadde vært plasserte. Vi avsluttet besøket i salen med å danne en brodering og gjentok løftet fra 1814: Enige og tro til Dovre faller.

Vi ble vist rundt i bygningen og fikk et lite innblikk i hvordan den Ankerske familie levde og bodde.

Mesteparten av møblene og inventaret i huset er fra tidlig 1800-tallet.

*Sigsten Holen, Per Oddvar og Karin Hoff
foran Eidsvoldsbygningen*

Foto Laila Holen

Wergelands hus

Ved siden av Eidsvolls-bygningen er det satt opp et nytt hus; Wergelands-huset. Det rommer, foruten en restaurant, også et Wergelands-museum og et 17. mai-museum. En av Eidsvolds store sønner, er jo nettopp Henrik Wergeland. I 2008 er det 200 år siden han ble født.

Men det var tid for litt mat igjen, og vi ble servert en velsmakende middag på restauranten i Wergelands-huset. Spisestedet har fått navnet: Kafé Standpunkt.

Etter middagen fikk vi gå litt omkring på området og se oss om. Museene var interessante, og rundt Eidsvolls-bygningen er det en liten park. Bygningen ligger flott til like ved ei lita elv, Andelva.

Da klokka var 16.45 startet Halvor Strand bussen igjen. Det var tid for å starte hjemreisen. Vi kjørte om Vormsund og Skarnes hjem igjen, og deltagerne forlot bussen etter hvert. Vi ankom Brandval ca 18.30 og kunne forlate bussen fulle av inntrykk etter en fin dag. Det hadde vært en innholdsrik tur med flott og effektivt opplegg. All ære til arrangørene!

Hjemmeluft og bortevin

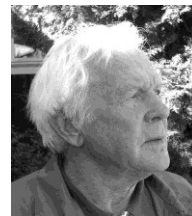
og hjemlige eksempler på navneforvanskinger

av Tor Aarstad

I juli måned, år 2000, røsket jeg meg laus og fløy opp til Alta for å besøke en eldre bror som hadde bodd der nord noen år. Det var sørgelig å se en av bygdas aller sprekeste tilbringe sin livsaften sittende i rullestol på en institusjon. Han gikk for øvrig bort kort tid etter besøket. Men midt oppe i denne tristessen fant jeg stor glede av å studere inngående den berømte samlingen av helleristninger ved Hjemmeluft litt utenfor sentrum. Den er Nord-Europas største.

Det var nå ikke disse fantastiske fornminnene fra tusener av år tilbake, jeg hadde tenkt å skrive om, men om hvordan stedsnavn blir til ved forvasking og feiltolking. Hjemmeluft er et så underlig navn at jeg med vanlig nysgjerrighet på dette felt måtte grafse borti. Det har nemlig ingenting med luft å gjøre, men er en fornorskning av det samiske Jiebmalukta, som igjen betyr selbukta.

Dette med stedsnavn fra Finmarka har vel en begrenset interesse for leserne av organet vårt, men jeg lufter det fordi det har klare paralleller fra vårt distrikt, da spesielt fra Finnskogen. Det vrirler nær sagt av merkelige og uforståelige navn; stedsnavn som slektsnavn. Noe som vel kom av at danske embedsmenn skreiv ned navnene slik de oppfattet dem; og av det ble det mye rart, rimeligvis.

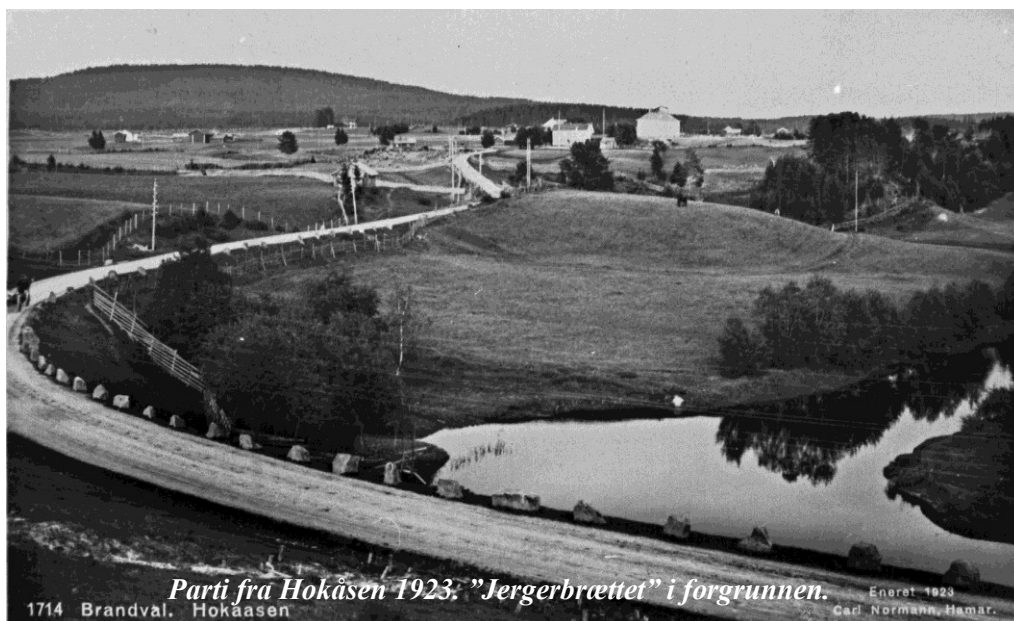

Tor Aarstad f.1932

Hokåsen

Det er vel ikke sikkert at det var danskene som gjorde Haukåsen om til Hokåsen, men det synes plausibelt. At det i den seinere tid er blitt til Hokkåsen, er det etter sigende noen glupinger innen Posten som har fått til, antakelig ved å skjele til Hokksund. Verken hok eller hokk er noe som helst, men kollen står jo der som den har stått siden tidenes morgen, og går i daglig tale under navnet Haukberget. Hokås-garda som ligger tett oppunder har jo navnene sine derav.

Professor Trond Nordby fikk en navnegransker til å tolke dette med hok. Resultatet ble et strålende eksempel på at det går an å gjøre det enkle vanskelig. Jeg husker ikke detaljene ved denne tolkningen, men det skulle visst ha noe med sletter å gjøre; noe som kolliderer grundig med logikk, bondevett og common sense. Dette med slette henger ikke på greip, for det er så visst ikke denne topografien som preger bygda vår – snarere tvert imot!

Parti fra Hokåsen 1923. "Jergerbrættet" i forgrunnen.

1714 Brandval.

Hokåsen

Enoret 1923

Gad. Normann, Hamar.

Finnskogen

Tilbake til Finnskogen: Den verste mishandlingen av navn som jeg er kommet over er Takinen. Et Et særdeles gammelt og meget vanlig slektsnavn i Savolax. I gamle dokumenter skal dette gjennom århundrer blitt til Tosk etter å ha vært inno Taaske, Taes, Tas, Toez, Toesou, Tosz, Tos, Taaske, TORSCH og Tosch. Hva fornorskingen av navnet Ronkainen førte til, skal jeg imidlertid ikke komme nærmere inn på

Hovedårsaken til at prester, sorenskrivere m.fl. skreiv finnenavnene så riv ruskende galt, var vel at disse uttalte p og b nærmest likelydende – g og k likedan. Derfor ble eksempelvis Pasainen til Baso, Pentikainen til Besen, Porkka til Borch, og Porkala ble til Borke eller Borketorp. Også finnene tok feil av bokstavene i blant. Det fortelles om en viss finne, Per, som kom til sogneprest Iver Hesselberg i Grue (1813-1834) og forlangte barnedåp. Det gjaldt en jentunge. – Nu,

hva skal barnet hede? – spurte presten. Jo, Per ville kalle henne opp etter seg sjøl: Jenta skulle hete Berte! Hva finnenes p-er og b-er angår: Gubben i Tvensberget fikk en del damer fra storgarda i Grue på besøk en søndag. Denne var en prektig vert som hilste damene velkommen med et glass vin. Han hadde hatt en bedre vin, sa han. Bortvin het den, og borte vart'n! Det var sikkert rein og frisk luft høyt der oppe på berget, men ingenting er som hjemmeluft, og dessuten var sikkert damene enige om at ”porte er pra, men hjemme er pest”!

Hofoss

Ettersom jeg nå er ferdig med Finnmark og Finnskogen for denne gang, vil jeg til slutt inno Hofoss og Nordstuen. Bestefar Gunerius kom derfra. Derfor føler jeg meg til en viss grad hjemme der, men ikke Nordstun som stedet nå dessverre er blitt til. Nok en forvanskning i vår tid uten medvirkning av finner eller futer.

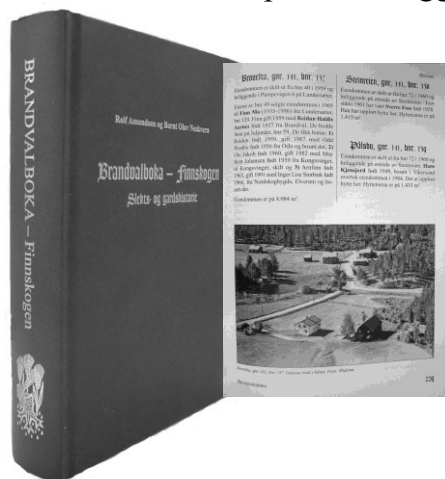
Brandvalboka Finnskogen er nå i salg

Boka tar for seg slektene
på alle matrikulerte eiendommer på Brandval Finnskog.

Boka blir solgt av kalenderselgerne i Brandval og Kongsvinger.
Den er også å få kjøpt på Jokeren-Brandval, Sportshjørnet, Roverud
og på Servicekontoret i Kommunen fra 6. desember.

Boka er på 650 sider og koster Kr 550.

Boka kan bestilles tilsendt som postpakke direkte fra
Brandval Historielag v/ Ivar Paulsen, Nugursvn. 617, 2219 Brandval
– e-post: ivar-pau@online.no. Da kommer porto i tillegg med kr 105.

Gamle ord og uttrykk

av Tor Aarstad

Det er ikke noe nytt at dialekten vår er kraftig utvannet. Og mye til dels glømt herom lei, men en skal ikke gå lenger enn til ”gærbigda”, altså Grue eller videre oppover for å høre at de der holder stand. I alle fall til en viss grad. Her et par eksempler som fortjener å bli gjengitt:

1. Junior var mekaniker på Kirkenær Bruk i en periode. I hans tid der kom det engang en delegasjon høge herrer dit for å studere sagbruk. Etter befaring evaluering, og som avslutning snitter så fine og delikate som bare Skaslien Gjestgiveri kan oppvise. Kvinnfolket som skulle stå for serveringen tøyte det dro ut med møtet; ho ville hematt. Utålmodig ropte ho gjennom dørsprekken til kara der inne: ”Hær ti skær di ha dessa kakeskivene, dø”!?

2. Gjermund Mathiesen fra Kjellmyra, gift med ei av slektningene mine, gikk rundt og loverte i et av de store varemagasinene innafær. Steen og Strøm, trur jeg det var. Etter ei stund kom ei ekspeditrise og spurte om han trengte hjelp. ”Takk sa’n Gjermund, mein je går bære her å skætter”. ”Bære skætt; du”, sa jinta; ho var frå ”Fæssa”.

Gjæl = måte, vane

Græpabitte = når bror og søster gifter seg med søster og bror.

Gånhæspel = garnbunt

Klokkarhøne = rughøne

Løgnill = lyn

Løinn = lodden, også brukt om lur og suspekt person.

Mærraflåar = en som driver hestene for hardt.

Sjåkånn = lokkemat for dyr, godbit.
(Denne har jeg fra Hans Børli.)

Sællbot = god gjerning

Torskræppar = tordensmell

Vækjinn = våken

Ærj = ivrig, sta, utholdene

Ordtak

Da je var ong, var je pen som bare fanden, sa kjerringa.

Dom finner da på alt mulig nytt au, sa gutten, han skulle lære å læsa.

De gamle er de eldste, men de unge er de klokeste.

Den har lett for å finne unnskyldninger som ikke vil gjøre noe godt.

Den kan du skrive i snøen, så smelter den til våren, sa gubben og ga naboen ei ørteve.

Den kloke veit at han ingenting veit – den stupide trur han veit alt.

Den middag man ikke er buden til, er oftest vanskelig å fordøye.

Der det er ei slærvekjerring, kommer det snart fleire.

Der det er skvetne katter, er det ei sint kjerring.

Der Lat-Hans går først, kommer Smal-Hans etter.

Dere bønder har det godt, gresset vokser jo mens dere sover, sa bykaren

Dersom noen visste hva noen sa om noen, så sa ikke noen så mye om noen.

Strofer etter Trygve Brenna

Trygve Brenna 1881-1973

Nærmeste naboen vår, Søren Berg (1894-1970) på Årstadberget, solgte i sin tid et kull kyllinger til n` Trygve. Etter en tid møttes disse to i butikken. Søren ville veta hæssdan det sto tel med kjuklinga; om dom voks og trivdes. ”Dom vekser itte meir, men elles så har dom det bra – ræven har eti opp alle samma”!

Brandval Historielags arrangementer:

Brandval Historielag har årsmøte

på Brandval Samfunnshus
torsdag 19. februar 2009 kl 18.30

KVELDSÅPENT PÅ SKINEB

Første torsdag hver måned fra kl 18.00 til kl 20.00 +

Torsdag 8. januar: Tema: Hva med Breen-dammen?
Verter: Per Skogrand og Reidun Rapstad
Torsdag 5. februar: Tema: Husflidslaget presenterer seg i Gammelstun
Verter: Eva og Elin

Tirsdagsklubben møtes på Skineb

siste tirsdag i måneden kl 11.00

En uformell møteplass for medlemmer
som har muligheter for å møtes på formiddagen.
Det blir kaffe og historieprat. Temaer velger deltagerne selv.
Det blir møter på følgende tirsdager: 27/1 – 24/2 – 31/3 – 28/4.

SLEKTSGRANSKINGSGRUPPA HAR ÅPNE MØTER

på Skineb andre tirsdag i måneden fra kl 18.00.

Det blir følgende tirsdager: 13/1 – 10/2 – 10/3.

I Nistun har vi følgende bøker og skrifter til salgs:

Skogbrukets historie i Kongsvinger		Kr 290
Brandval Kirke 350 år		Kr 200
Gamle Roverud		Kr 330
Brandval og Vinger Bondelag 100 år		Kr 200
Norsenterets historie		Kr 200
Agnåa – Vestmarkas perle		Kr 200
Lovise og Nils Hagen med etterkommere		Kr 30
Brandvalitten	ny	Kr 30
	gammel	Kr 20
Kalendere	ny	Kr 70
	gammel	Kr 20
Kart:		
Tur-og kulturminnekart Eikeberget og Fjøserberget		Kr 50
Jakt- og turkart Kongsvinger Vestside		Kr 50

Kontakt: Ivar Paulsen tlf.: 628 11 186. E-post: ivar-pau@online.no

NB: Brukte gamle Brandvalitter mottas med takk. Selv nr 1 og nr 2 2008 er utsolgt!